

Мельничук Л. Б., к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука, м. Рівне)

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ

Анотація. У статті досліджено проблему формування професійної культури майбутніх педагогів початкової ланки освіти. Проаналізовано суть провідних дефініцій і теоретико-методологічних підходів до проблеми моделювання навчально-виховного процесу у ВНЗ. Обґрунтовано структурні компоненти моделі формування педагогічної культури майбутніх педагогів початкової школи: мету, завдання, методи і методичні прийоми, організаційні форми, компоненти, педагогічні умови підвищення ефективності формування педагогічної культури майбутніх педагогів початкової ланки освіти.

Ключові слова: професійна культура, навчально-виховна робота, модель, структурні компоненти формування професійної культури.

Аннотация. В статье исследована проблема формирования профессиональной культуры будущих педагогов начального звена образования. Проанализирована суть ведущих дефиниций и теоретико-методологических подходов к проблеме моделирования учебно-воспитательного процесса в вузе. Обоснованы структурные компоненты модели формирования педагогической культуры будущих педагогов начальной школы: цели, задачи, методы и методические приемы, организационные формы, компоненты, педагогические условия повышения эффективности формирования педагогической культуры будущих педагогов начального звена образования.

Ключевые слова: профессиональная культура, учебно-воспитательная работа, модель, структурные компоненты формирования профессиональной культуры.

Annotation. The article is devoted to the professional culture formation of future teachers of primary school education. The essence of the main definitions, theoretical and methodological approaches to modelling the educational process in high school is leaned. The structural components of pedagogical culture forming model of future primary school teachers such as the purpose, objectives, methods and techniques of organizational forms, components, pedagogical conditions of increasing the efficiency of pedagogical culture formation of future teachers of primary school education are studied.

Keywords: professional culture, educational work, model, structural components of forming the professional culture.

Сучасні демократичні перетворення в державі, процеси інтеграції в європейський освітній простір, зміни принципів, форм та методів роботи у вищих навчальних закладах України зумовили значне підвищення вимог до рівня та якості професійної підготовки майбутніх учителів, їхньої фахової та соціальної компетентності, загальної й професійної культури.

У науково-педагогічній літературі накопичено значний досвід обґрунтування педагогічних умов формування професійної культури вчителя. Зокрема, науковцями досліджено різні аспекти соціально-професійного становлення особистості вчителя, а саме: проблеми формування соціальної та професійної зрілості вчителя (І. А. Зязюн, М. П. Лебедик., О. В. Михайлов., В. В. Радул); професійна майстерність вчителя (В. І. Авершин, Ю. Л. Баланюк., І. А. Зязюн, М. Б. Євтух, І. Є. Синиця, І. Т. Федоренко., та ін.); професійна активність (Л. А. Аврамчук); умови становлення професійної мотивації майбутнього вчителя (В. К. Буряк, В. М. Галузинський, Н. В. Кічук, М. П. Максимчук, О. О. Медведенко, Н. Г. Ничкало, Б. О. Федоришин, П. І. Шевченко та ін.); проблеми професійного самовдосконалення педагога (І. А. Зязюн, С. Б. Єлканов, Л. В. Кондрашова, М. І. Сметанський, Н. Г. Ничкало, В. О. Мартиненко, С. О. Сисоєва, В. О. Сухомлинський та ін.).

Метою нашої статті є теоретичне обґрунтування моделі формування професійної культури майбутніх педагогів початкової ланки освіти. У відповідності до окресленої мети **завданнями** нашої роботи є: 1) проаналізувати сутність провідних дефініцій і теоретико-методологічних підходів до проблеми моделювання навчально-виховного процесу у ВНЗ; 2) охарактеризувати суттєві риси експериментальної технології навчально-виховного процесу у ВНЗ на основі аналізу компонентів сформованості професійної культури майбутніх педагогів та визначених педагогічних умов її функціонування.

У процесі формування професійної культури майбутніх фахівців початкової ланки освіти ми спиралися на метод наукового моделювання, який дав змогу визначити найбільш суттєві риси експериментальної технології навчально-виховного процесу у ВНЗ на основі аналізу компонентів сформованості професійної культури майбутніх педагогів та визначених педагогічних умов щодо її функціонування.

Модель (франц. model, від лат. modulus) – зображення, схема, графік будь-якого об'єкта, процесу або явища, що використовується як його спрощена заміна [1, с. 543].

Модель – це знакова система, за допомогою якої можна відтворити дидактичний процес, показати в цілісності його структуру, функціонування та зберегти цю цілісність на всіх етапах дослідження [2, с. 280].

Модель – мірило, зразок, умовний образ чогось [3, с. 81], зразок, приклад, схема опису предмета чи процесу [4, с. 103].

Моделювання дає змогу відтворити не тільки статику навчально-виховного процесу, а і його динаміку. Наявність науково обґрунтованої моделі дозволяє прогнозувати його розвиток. Це особливо важливо для технології формування професійної культури майбутніх педагогів, яка передбачає позитивний результат. Побудова організаційно-педагогічної моделі формування педагогічної культури майбутніх педагогів початкової школи передбачає формування особистості студента педагогічного факультету як майбутнього фахівця (рис. 1).

Мета в розробленій моделі – це підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців початкової ланки освіти у контексті формування їх професійної культури. Для досягнення мети ставилися завдання сформувані у майбутніх педагогів особистісні риси та якості, суттєві для успішного формування їх професійної культури.

Орієнтована модель формування педагогічної культури майбутніх педагогів початкової школи – це результат проведеного теоретичного дослідження. В основу цієї моделі покладено сучасні підходи науковців до проблеми професійної підготовки фахівців.

Організаційно-педагогічна модель формування професійної культури майбутніх педагогів містить у сукупності наступні складові: мету і завдання, методичні та організаційні прийоми, компоненти сформованості педагогічної культури майбутнього учителя початкової ланки освіти; педагогічні умови, які сприятимуть успішності її формування у студентів.

Модель формування професійної культури передбачає підбір цілеспрямованого змісту на рівні спеціальних дисциплін, на рівні навчального матеріалу зі спеціальних дисциплін, форм та методів поза аудиторної роботи та змісту педагогічної практики. Зміст має спрямовуватися на формування в майбутніх фахівців початкової ланки освіти спеціальностей особистісних рис і професійних якостей, важливих для успішної професійної діяльності.

Провідне місце у формуванні професійної культури майбутніх педагогів початкової школи у процесі вивчення спеціальних дисциплін належить інтерактивним методам навчання.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації.

Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, тим самим є сприятливим підґрунтям для формування професійної культури майбутніх педагогів початкової ланки освіти. Серед методів та методичних прийомів, які активно сприятимуть формуванню професійної культури, нами виокремлено і охарактеризовано наступні: асоціативний куш, кейс-метод, заповнення інформаційного пропуску, групова робота, самоаналіз.

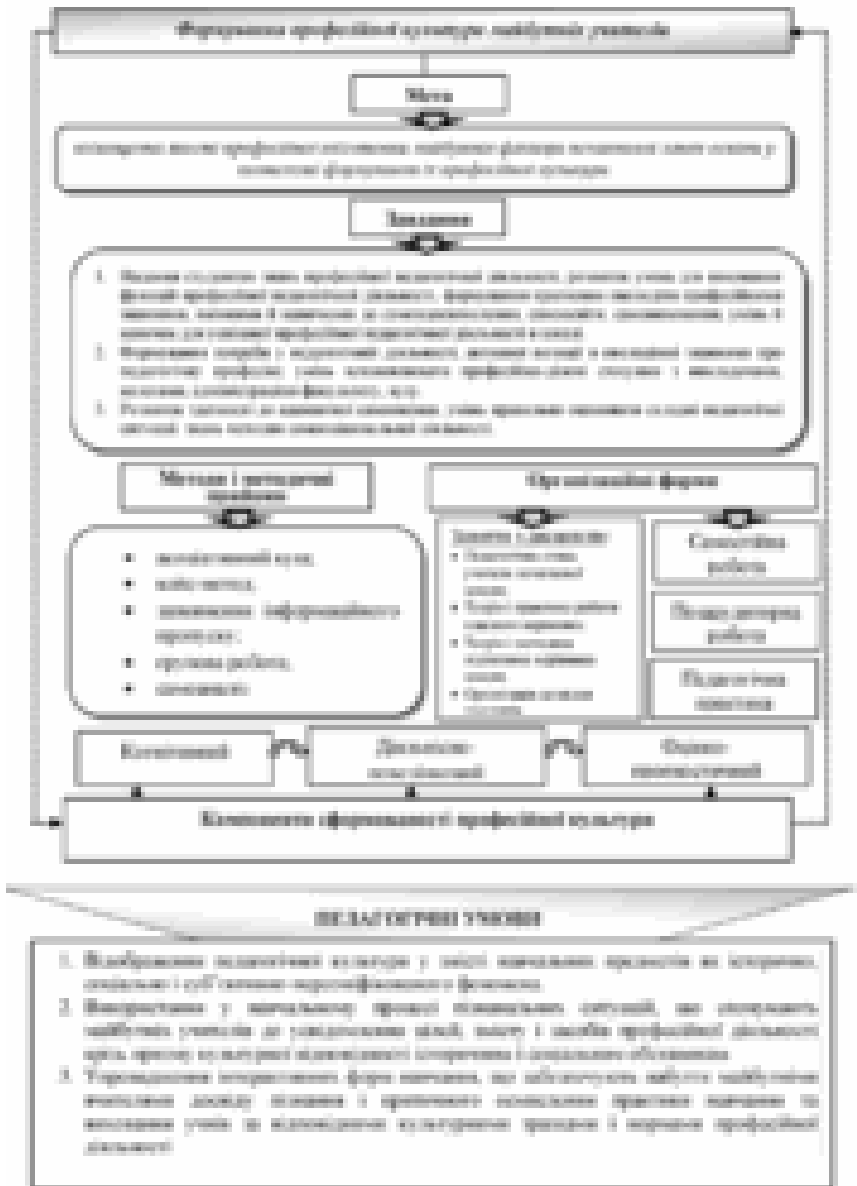

Рис. 1. Організаційно-педагогічна модель формування професійної культури майбутніх педагогів

Асоціативний куш – один з прийомів критичного мислення, який використовується на етапі актуалізації або рефлексії. На дошці пишеться головне слово теми, а навколо – всі слова й фрази, що асоціюються з темою, потім між ними встановлюються зв'язки, виділяють сяспекти, щодо яких потрібна додаткова інформація [5, с. 22].

«Кейс» (з англ. – випадок) – це дуже деталізовані, контекстуальні, описові доповіді і повідомлення про викладання і учіння [5, с. 23].

Метою наступного інтерактивного прийому – «заповнення інформаційного пропуску» є створити ситуацію спілкування, коли учасники володіють різною інформацією. Вислухати різні точки зору на одну тему.

Кооперативна (групова) навчальна діяльність – це форма (модель) організації навчання у малих групах студентів, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Кооперативне навчання відкриває для майбутніх педагогів можливість співпраці зі своїми однолітками, дає змогу реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню учнями вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь. Така модель легко й ефективно поєднується із традиційними формами та методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання [5, с. 24].

Серед організаційних форм навчально-виховної діяльності, спрямованої на формування професійної культури майбутніх педагогів, нами виокремлено і охарактеризовано такі: навчальні заняття – лекційні, практичні, лабораторні, самостійна робота; а також позааудиторна робота і практична підготовка [6].

Педагогічна практика – провідний чинник формування професійно-педагогічної культури вчителя початкової школи. Вона є складовою навчально-виховного процесу і забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх учителів з їхньою практичною діяльністю у педагогічному закладі.

Педагогічний процес освітньої установи, зміст навчання і способи взаємодії студентів та викладачів становлять особливе культурно-освітнє середовище. Разом вони є чинниками становлення в тих, хто навчається, особистісної і професійної культури. Саме у просторі навчально-виховного процесу вищого навчального закладу створюються і реалізуються педагогічні умови формування у майбутніх учителів їхнього професійно-педагогічної культури [4, с. 12].

Першою педагогічною умовою формування професійної культури майбутніх учителів початкової школи дослідники називають відображення у змісті навчальних предметів цієї культури як історично, соціально і суб'єктивно-персоніфікованого феномена. У змісті теоретичної підготовки

вчителів початкових класів ця умова відображена низкою дисциплін педагогічного циклу, до якої належать загальні основи педагогіки, педагогічні технології, школознавство тощо.

Друга умова формування професійної культури вчителя початкових класів – використання у навчальному процесі пізнавальних ситуацій, що спонукають майбутніх учителів до усвідомлення цілей, змісту і засобів професійної діяльності крізь призму культурної відповідності історичним і соціальним обставинам.

Третя умова формування професійної культури майбутніх учителів початкових класів – упровадження інтерактивних форм навчання, що забезпечують набуття майбутніми вчителями досвіду пізнання і критичного осмислення практики навчання та виховання учнів за відповідними культурними зразками і нормами професійної діяльності.

З проведеного дослідження можна, зробити висновок, що системне, цілісне уявлення про сутність і структуру формування професійної культури майбутніх педагогів, критерії, показники і її рівні сформованості та безпосереднє впровадження розробленої організаційно-педагогічної моделі формування професійної культури майбутніх фахівців початкової ланки освіти у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, самостійної та поза аудиторної роботи, під час проходження педагогічної практики із дотриманням визначених педагогічних умов сприятиме ефективному формуванню професійної культури студентів.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005.
2. Соціолого-педагогічний словник / Укл. Гончаренко С. У., Радул В. В. та ін. – К. : Ексоб, 2004. – 304 с.
3. Тальзина Н. Ф. К вопросу о конструировании обобщенной модели специалиста / Н. Ф. Тальзина // Теоретические проблемы профессионального образования. – М. : Изд-во МГУ, 1979. – С. 81–94.
4. Философский энциклопедический словарь / [ред. кол.: С. С. Аверинцев и др.]. – 2-е изд. – М. : МГСЦ Союз, 1998. – 208 с.
5. Бойко А. Упровадження інновацій як чинник оптимізації співвідношення педагогічної теорії і практики / Бойко А. // Рідна школа. – 2011. – № 8–9. – С. 15–23.
6. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів / Бондар В. І. – К.: Вересень, 1996. – 129с.

Рецензент: д.пед.н., професор А. С. Дем'янчук.